„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком и недељом на целом табаку, а уторком, на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући гђе удове Мајна, лебарска улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 176. У НОВОМ САДУ У УТОРАК 17. НОВЕМБРА 1892. ГОДИНА XXVII.

НАШЕ УЧИТЕЉСТВО.

Из народа постало, у народу одњихано, ради, бори се за народ и његова права. Сваки народ цени своје учитељство, а у сваком народу, који је коракнуо у просвети, оно је стекло вечних заслуга. Талијанскоме и немачкоме јединству учитељство је више помогло од свих научењака и дипломата, а то му у заслугу признају баш научењаци и дипломате.

Нашим учитељством ми Срби можемо бити задовољни. Вредно је, подузетно, спремно и родољубиво. Одушевљено је и за веру и за народ. Али може ли оно бити задовољно с народом? Излазимо ли ми њима на сусрет онако, како они излазе нама? Кад речемо, да они, у чије смо руке положили нашу узданицу, будућу омладину, да они, који су увек у дотицају с народом, могу му највише користити, а требало би да имају бар толико средстава, како би се могли безбрижно посветити народу и његовој срећи — велимо, да они у свему и свачему, што се односи на материјалну страну, оскудевају, да се боре за насушни хлеб, удомљенима деца се пате у сиротињи, неудомљени плаше се да се удоме, јер не могу ни себе да издржавају, онда смо доста — много смо казали. Народ од учитеља тражи много, и они народу и дају много; но, даје ли се њима бар мало? Рећи, да су наши учитељи упоређени платом са простим писарима и дневничарима, па и надничарима, то је признати жалосни немар према онима, који нису наше слуге, како неки на жалост хоће, који нису ни чији најамници, него први носиоци народне просвете, највећи ослонци народне будућности.

Али не кривимо народ. Не, он није томе крив. Дали су му сабор; дали су му га, и то је све, што још има, да се за толико проливене крви може на њему чути и његов глас. Он је на сабор послао своје заступнике и рекао им, да чине све, што њему и његовој будућности иде на корист. А што многи посланици не врше његових жеља, он није крив; није крив, што учитељство болно уздише и жалосно погледа оне, који се боре за све, што народ не одобрава, а против свега, што он жели.

Ми можемо рећи само једно, а то је потврђено и чињеницама, да су многи посланици и овде учинили своју дужност, и то они посланици, који раде оно, што народ хоће. Можемо рећи и можемо се надати, да ће они и од сада све учинити, да се поболша стање, бедно стање наших учитеља.

Знамо и признајемо: много и много учитељских породица очајно уздише, борећи се сиромаштвом и сваком бедом и невољом против оних, који не услишаше праведног вапаја срп. учитеља. И треба да уздишу и на невољу и на неправду. Невоља је тешка, неправда још тежа. Учитељи су више, много више заслужили. Па ко је крив, што им се заслуге не признају? Народ не, већ народни противници — над чијим главама нека се проспу и уздаси бедних учитељских породица. Српски народ може да и овом приликом на утеху учитељства завапи: „Тешке ли су сиротиње клетве, када куне до Бога се чује!“

Нови Сад, 16. новембра.

Данас ће се, како нас уверавају, довршити главна дебата о „Уставу“ и прећи ће се на гласање.

Закон је закон — а ми стојећи на земљишту законитости, говоримо: да се у нашој автономији не смеју чинити никакове измене, ако на те не пристану две трећине посланика. Данашња саборска већина не располаже са две трећине, не располаже дакле са једном трећином већине, а не располаже ни са 10, ни са 8, ни са 4 посланика већине. Она се једва нада у 1 или највише 2 гласа већине и надајући се сигурна је, да ће продрети са „Уставом.“

Идемо да видимо. Но, ми не кажемо да то не може и бити. Не сме, то стоји, али се може догодити. Није смео на столици српских архијереја седети ни Анђелић, али је могао. Не би требао ни овај сабор расправљати о Уставу, не би смео после одлучног протеста народног ни спомињати га, али се расправља, јер има неко, ко и против писаних и неписаних, друштвених и природних закона хоће да тако буде, а кад се већ хоће онда се и може.

У њих је сила; народу остаје само отпор!

Него, како нам изгледа сада овај сабор, неколико сати пре него се пређе на гласање. Успоредимо га са осталим саборима и то политичким, где се опет пре може очекивати некоректност, насиље, незаконитост и овоме слична, пошто и данас у политици макијавелистички дух провејава, па ма и иза теорија Штејнових, Тијерових, Гамбетиних, Парлменстонових и осталих државника.

У Италији н. пр. на изборима су се власти мало мање прочуле „поштивањем грађанских права“ од мађарских — али у талијанскоме парламенту кад влада остане не на 2, не на 5 или 10 или чак и 15 гласова већине, него само и на 20 гласова већине, онда влада поднаша оставку или распушта парламенат. Тако и у Француској, а тако и у Енглеској. Допустиће нам господа чланови клерикалне странке на нашем сабору, да и у талијанскоме, енглескоме и францускоме парламенту имаде парламентараца и да су Гледстони, Солзберији, Дикенси, Занардели, Криспи, и толики француски посланици — ипак славни државници. Ето тако је онде где грађанска свест влада и где воља народа не постаје трговина неких посланика.

А код нас? Код нас, чији се сабор из многих разлога не да успоредити са реченим парламентима, али где би опет морало владати достојанство парламентаризма, код нас наша саборска већина бори се до последњег часа и онда, кад се једва нада у 1, највише у 2 гласа већине!

У нас и поред тога, што је народ једнодушно устао против „Устава“, и што је данашња већина састављена махом од људи зависних или потчињених и с тога што су од 5 накнадних избора 4 испала у прилог опозиције, и с тога што се данашњи посланици нису бирали том намером, да о овоме расправљају — у нас наша слаба већина од једног или два гласа не уступа са мегдана! Још се нада, још се бори а зашто, казао је г. Станковић. „Ако и изгубимо битку, — рече он — нећемо да нам се каже да смо изгубили част.“

Добро — али ми држимо да баш у Италији, Француској и Енглеској, тој ризници чистог парламентаризма, баш за то одступају владе, кад виде да немају јаку већину — да сачувају част!

Тако ми мислимо, а тако, осим чланова клерикалне странке, мисли цели изображени свет.

У осталом и после сабора остаје народ жив и читав а у своме отпору, ако га устреба показати сили и безакоњу, он ће судити и пресудити ко се борио за његову част, а ко се је том народном чашћу само титрао. Кад народ проговори, речи су великог Кавура, излишни су и Димостени.

МИНИМУМ УЧИТЕЉСКЕ ПЛАТЕ.

(ГЛАС ИЗ УЧИТЕЉСТВА.)

Српско-народно учитељство са мушком енергијом и поуздањем у Бога и свој љубљени народ, очекивало је, да ће му се после толиких видљивих знакова, одрицања и обећања већ једном давнашње жеље ако икада, сада испунити. Али, на вељу жалост нашу, ми се у том праведном очекивању љуто преварисмо.

Тешки дани искушења наступили су за нас српске народне учитеље.

Настају дани велике материјалне беде — или боље продужују се, али ће од сада бити тежи и гори, јер ако се до сад и патисмо а оно се надасмо бољитку. Сад нам и нада ишчезава.

Какву ће утеху да нађе српско-народно учитељство у закону о плати својој, коју одбор петнаесторице (§. 44.) сабору предлаже?

Минимум учитељске плате 300 форината. Невероватно.

Зар се то зове побољшање учитељског материјалног стања? Зар са три стотине форината да се наплати народни учитељ, тај неуморни будилац српске народне свести; тај чувар и бранич миле нам народности наше, који под теретом разноврсних дужности које му о врат обесише, не може душом да дане? Зар баш да српског народног учитеља ставе у редове обичног општинског слуге.

Ретко се где догађа, да се при модификацији школских уредаба, не узме у обзир на првом месту побољшање учитељских плата, где ове не одговарају угледу и потребама учитељства. Код нас се ципијаши на рачун народних терета, и учитељска плата остаје по старом пре двадесет година нормираном минимуму, а на резолуције учитељских скупштина мало се ко и осврће. Кад би могли да многе и многе упознамо са стањем једног сеоског учитеља, кога је бог благословио децом, па би онда друкче и о нама мислили или боље: згрозили би се:

. . . . . „Ово је десет месеци, пише један учитељ, како једне крајцаре од ове једне платице примио нисам, него горко уздишући проклињем судбу своју, када сам међу небрижне и немарне људе дошао, којима је школа и учитељ последња брига. Оплакујем судбину своју, гледећи децу своју, како гладни, ледени, озебли и оголели на мене као највеће добро своје и виновника бића свога плачно и тужно погледају. Држаћете, господо да је ово невероватно, знам, но тешко оном, коме село капу крои, ја вам се довољно наплакати не могу.“ Овоме не треба коментара.

Истина да има и добро наплаћених учитеља, али то је заслуга оних, који знају да оцене и уваже онога, коме своју децу поверавају.

Ко хоће да нас чује разумеће нас. Ми не ћемо да се погађамо. Ми отворено тражимо: да нас народ, коме служимо, према раду и заслуви и награди; јер то је право.

С тога се тврдо уздамо, да ће народни посланици на сабору порадити, да се одбором петнаесторице сабору поднесени предлог о учитељским платама према резолуцији учитељске скупштине у Кикинди измене, како би се и српски народни учитељи већ једном спокојно и безбрижно своме послу посветити могли.

Пишући ово у интересу васколиког српског учитељства, радовали би се, кад би учитељски зборови прихватили предлог брата учитеља, који је у 44-том броју „Банаћанина“ изнесен.

Ако се не користимо не ће бити наша брука.

С—а. —ш—ј—

Поглед по свету.

Државни канцелар, гроф Каприви изјавио је у немачкоме сабору, да су све Бизмаркове тврдње, како је он фалсификовао Емску депешу, те тиме дао повода француско-прускоме рату, неистините. На ово одговарају и руске и француске новине, да се Каприви јев деманти не може потврдити ни једним доказом, а гроф Каприви да није био присутан онда, кад су Бизмарк и Молтке ту депешу фалсификовали. На послетку, ту је Бизмарк — а а он сам говори о себи, да је збиља фалсификатор.

— У бечком министарству породила се озбиљна криза. Кризу је поостриo и положај у Чешкој. Говори се, да ће министарство Тафе а одступити или распустити веће, па расписати нове изборе. У данашњем цар. већу миниетарство нема поуздане већине.

— На Крити опет је било нереда између војске и становништва. Из затвора побегао је неки осуђеник, а кавази га хтедоше ухватити, но рођаци бегунчеви устадоше против каваза и тако дође до сукоба. И с једне и с друге стране пало је мртвих и рањених.

Српски народно-црквени сабор.

Седница у петак 13. новембра.

Седница се отвара у обично време. После одоставерења записника износи се само један поднесак, а то је молба Ленке Ајдуковића удове учитељке Старопаланачке, која сад живи у Молу са осморо нејаке деце, те моли мировину или милостињу, пошто јој је државна мировина од 168 ф. врло малена.

Иза тога следује одмах дневни ред: генерална дебата о народно-црквеном уставу, у којој узима први реч:

Др. Ника Максимовић, који у говору, који је скоро два пуна сата трајао, разлаже своје становиште и у главноме рече ово: Што узима реч на крају, узрок је томе то, што није био потпуно обавештен о узроцима отпора у народу, па је чекао, да се овде у сабору обавести, али — вели — и сад после расправе, не увиђа узроке, зашто неће да се поднети предлог усвоји за подлогу специјалне расправе. Мислио, да ће бити на оптуженичкој клупи, а оно ево ће још он тужитељ бити.

Морамо — вели — на чисто бити са садашњим стањем, да бисмо могли овај предлог ваљано пресудити. Па онда спомиње декларатoрију, октоисану наредбу од прошлога столећа, против које се српски народ најжешће борио; и највиши кр. решкрипт од 1868. такође је октројисан, закључци су доношени под председништвом цар. генерала и после су издана измењена са царевим потписом и према потписом министра Етвеша. Тежња свакога заступства је да законито стање заведе; али ми то нисмо учинили у згодно време као Романи; па ево ни сад не можемо да дођемо до коначног уређења. Сабори наши од 1870. и 71. отпочели су уставни рад, али смо почели на земљишту, који није био основан на закону, па зато нисмо постигли успеха. Тај сабор је донео привремену изборну уредбу, привремено уређење епархија, уредбу школску и о вишим дев. школама. Епарх. уредба је донета само ad hoc, да се уреде епархијске власти. Све те привремене уредбе треба ревизији подврћи, изаслани одбор 15-рице је за тим ишао и за то заслужује похвалу а не прекор.

Имамо ми и саборско устројство од 1875. г. и радује се што др. Полит вели за њега, да је то велика тековина за нас; он (Максимовић) је за тим био, да се оно створи а сад иде да га раствори, јер је непотпуно. То устројство регулише наш сабор и саборски одбор и ништа више, а где је митрополитски и школски савет? И саборски одбор је збрка и смеса, какве још није видео (Вучетић: ти си му рефлект био!). Овај одбор је стална наша власт; митрополитски савет је уређен 1870-71. год. али нема делокруга, него му је делокруг у конзисторијалној системи од прошлог века. Школском савету је делокруг у шк. уредби од 1872. г. Изборни је ред саставни део устројства али га у устројству нема, него је то привремена уредба, што стоји у дијаметралној противности са устројством. Све досадање су уредбе као разбијена војска, за то се није могло друкчије поступити, него што је поступио саборски одбор, да то све кодификује.

Па ни ово устројство наше није ништа друго него владин диктат (Вучетић: ти си реферирао!). Дакле онда смо примили наметнуто, а сад га фалимо као паладијум а кад хоћемо слободно да донесемо, ми га се одричемо (Малешевић и сад хоћете на горе!). Најгрђа страна тога устројства је то, што нам је сва права секвестрирало и по томе и немамо никаквих автономних права. Наша највиша власт није у Карловци него у Будимпешти. Кад је устројство октроисано потврђено, донео је закон закључак да ћемо прво гледати да незаконитости уклонимо. Срп. народ у представкама није ништа друго ни желео, него да коначно уредимо наше ствари, а то је тај континуитет (Вучетић: Па што нисте 1879. учинили?). Намера је била, да их све уједно сведемо; нужна нам је и уредба о избору патријарха, која је била и уређена али је повраћена непотврђена.

Говори даље и о народној индивидуалности и вели за њу, да су ово што се сад тражи, само слаби одјеци онога из 1870-71. год. према коме је грађено и устројство, али које није потврђено. Онда

се звало „српски народни сабор“, у коме је било два председништва: по достојанству (патријарх) и изабрани народни. Председништво по достојанству било је само за свечане прилике: за отварање и затварање сабора, а изабрани председник да председава при расправама. Влада нам је онда рекла, да ми немамо право држати световни збор него црквени; онда су епарх. скупштине носиле црквени карактер, за то је уређено, да свештеници свештенике бирају у скупштине а сабор је имао светски значај, за то су свештенички посланици бирани од народа. Влада нас је потисла на земљиште IX. зак. чл. 1868. и по томе је сасвим оправдано, да свештеничке посланике бирају сами свештеници.

Градећи до сад засебне уредбе, увек смо по које право изгубили (гласови: сад хоћете још горе!). Још 1869. хтели су нам ј е д а н закон октроисати, па су после од тога одустали. За један устав били су у оно време, који су свима нама за образац служили. Ми треба да имамо увек на памети, да ће ићи на горе али не с нашом вољом (гласови: баш за то не ћемо ово горе).

Замера се, што је Чаки нама ту мисао добацио, но ми смо хтели то и пре, али су нас онда упутили да устројство градимо. Ја сам благодаран садашњем министру што је он дигао ону тешку руку која је до сад притискивала нашу автономију.

Прелази на диференције, што имамо међу собом. Овај сабор је баш као и онај од 1869. год. исти положај а не дај боже и исти неуспех! Онај сабор није имао преча посла него да заподене кавгу са јерархијом. Патријарх Маширевић је био пријатељ автономије, тражио је да се ради, само председништво није могао напустити. По том чита из говора Маширевића речи, којима казује да жели, да се донесу уредбе, по којима се влада неће мешати у наше ствари. Ми смо онда дигли грају и пропустили министра Етвеша који је био велики пријатељ конфесија. И говорник је онда био у депутацији, која је предстала министру да тужи натријарха. Тада је Етвеш саветовао Милетићу, да се не препиремо са јерархијом, много ће бити и с њом и с државом. А шта каже садашњи патријарх о автономији? (Чита из најновијега патријархова штампаног говора при отварању сабора). Ми већ недељу дана расправљамо одношаје између хијерархије и народа (Вучетић: то сте ви хтели!). Хијерархија ћути и он јој то одобрава, он тек има да каже. Он је тога уверења, да ће Његова Светост и одржати што је обећала (патријарх узбуђено: ваш је „Браник“ подигао хајку, па и „Застава“ и „Србобран“!)

Од кр. повереника имамо уверење, да нам је државна власт сад наклоњена, али ћемо ми жалити за тим. Признаје да је важно председништво у црквеним општинама, али да се по томе целина суди, никад неће признати. Целом организму од горе до доле стоји па челу свештеник, па треба и у општини; он је предлагао и године 1870. па ако се ни сад не прими, предлагаће и у будуће. Али то није толико важно, да га не би жртвовао. Ваљда нема ни једнога политичара који не зна оно из привилегија liceatque vobis итд. То је право (избор митрополита) усвојено и у IX. зак. чл. 1868. (Божески: то не стоји!) Ви сте на сабору 1885. донели уредбу о избору патријарха, којим се овога права одричете и свели сте избор на кандидацију. Државна је власт пресијом доводила од случаја до случаја, да се само из епископа мора бирати. Ви сте дакле овде дозволили кандидацију а не дате је за избор пароха! Ако желите проширење, подајте нека цео народ бира! (Гласови: предложите, примићемо).

Исто тако оправдава предлог о избору проте. Он је званичник, орган конзисторије и епархијских власти, па је право, да га оне и бирају. Ако ћемо слободно, требало би да га протопрезвитерске скупштине бирају, али тих скупштина нема. (Гласови: устројте их!) Брани и постављање систематизованих помоћника, али ни ово није за морање, вољи сабора ће се поклонити.

Говори и о избору 25 свештеничких посланика те налази за са свим природно, да их сами свештеници бирају. Вели, да су диференције све мале и да се још можемо у њима сложити, ваља се поклонити већини.

Говорећи о протестима, вели, да није пријатељ сокачким протестима, нека се народ изјасни у општинама. (Гласови: забрањено је.) Он се, вели, борио, кад је народ био уз њега, па ће се борити и сад кад је противу њега. Народ треба обавештавати. Замера Политу, што није имао одважности да конзеквенције извуче из свога становишта; изгледа му као бог Јанус са два лица, па једним лицем каже њима (клерикалцима): имате право, а другим: гласам за Вучетићев предлог. Он се данас обзире и на страначку превласт, па с тога изгледа са четири лица.

Предлог Вучетићев као некоректан одбија, али у начелу усваја предлог барона Живковића, који жели да предлог без мотивације иде одбору натраг; али жели да се овај операт најпре усвоји за основу специјалне расправе. Тада да се упути новом одбору а не старом, у који да уђу чланови из свију странака. Па онда вели: Употребимо прилике, покажимо делом, да умемо жртвовати, да се не разиђемо без успеха!

За тим следује $^1/_4$ сата одмора, па онда узима реч свештеник М и х а л ц и ћ, који у окраћем говору говори са свештеничког становишта а у духу као што је већ онозиција говорила. Осврће се на говор Мана Грбића и захвалан му је на лепом казивању историје; али он из његова говора извлачи сасвим противне конзеквенције од оних, што их је Мане извукао. Придружује се предлогу Вучетићеву.

Тиме је завршена генерална дебата, јер је претходно г. Јов. Благојевић, који је био намеран противу устава говорити, у споразуму са својом странком одустао од говора, да се ствар више не дужи. Исто је тако одустао од речи г. Алек. Стојачковић, који је мислио уз предлог говорити.

Иза довршене генералне дебате имају завршну реч предлагачи и известилац и за њих је одређен овај ред: 1. барон Јов. Живковић; 2. Ст. Јовић; 3. др. Илија Вучетић; 4 Јосиф Јагић известилац. Пошто је већ било $1^1/_2$ сата, то председник затвара седницу и заказује идућу за сутра у 10 сати са горе означеним дневним редом.

Седница у суботу 14. новембра.

Пошто се разнео глас, да ће се данас завршне речи говорити, иза којих следује гласање, то се слегла толика публика, да је једва места имала. Но неколико је посланика фалило, јер су умели израчунати, да још данас неће моћи до гласања доћи, јер је оправдана претпоставка била, да ће завршне речи бити дуге те да се неће моћи доћи до гласања.

Данас су имали реч сами предлагачи и то: г.г. барон Јован Живковић, Стеван Јовић и др. Илија Вучетић. Г. барон је у кратком говору изјавио, да је баш он био тај који за споразумом тежи, али га нису послушали, па ће се после кајати. Г. Стеван Јовић у говору, који је трајао сат и по, нарочито се бавио са говором г. Дана Станковића а после с Грбићем и Ст. В. Поповићем успешно побијајући њихове неосноване наводе. Најпосле је и либералима пребацио недоследност, па се онда изјавио за свој предлог а противу поднетог операта и предлога др. Вучетића. Говор му је више пута и општу веселост произвео. Др. Илија Вучетић је опет скоро искључиво врло успешно полемизирао са др. Ником Максимовићем и са свим га до дувара дотерао. Рекао је, да је тражио споразума баш преко др. Максимовића и да је споразум био и уговорен у духу предлога барона Живковића, па је противна странка изневерила. Ова је седница трајала до $2^1/_4$ сата.

*

Пошто је прочитан записник од прошле седнице и без примедбе одоставерен, и пошто је председник поднео извештај митрополитског савета, да му је члан Јован Живковић умрио, што има сабор попунити, за тим молбу Наћфалске општине, којом моли, да се од прихода залишне сесије за 3 године назида школа, јер ће се у противном случају покомуналити, прешло се на дневни ред, у коме завршну реч у генералној дебати у народно-црквеном уставу има предлагач

барон Ј о в а н Ж и в к о в и ћ који рече, да даје израза своме чудноватоме положају за 26 година; увек је он ишао за споразумом и давао нужна савета, али га никад нису послушали а после су се увек кајали. Још онда, кад се о председништву саборском свађало, он је саветовао, да се остане при томе, да је патријарх природни председник, јер он је врховна глава народа и наше автономије, но нису послушали, онда је у опозвиији био и сам др. Ника Максимовић противу њега. После 1868. саветовао је и Хрватима како треба, но нису послушали, па сад веле: протрч зече још један пут, али њега нема. Изјављује своје признање на историјском раду г. Мана Грбића, али жали, што је спомињао као у прекору пропале политичаре; они су пали али су се за Српство борили, па су пропали, али част нису изгубили. У III. књизи својој могао би Мане рећи, да су улогу Беча, коју је јако добро описао, преузели Мађари. Ми се клањамо мађарској државној мисли, али кад она хоће све наше да покоси, морамо стати на браник наших права, а у томе нису криви, него су заслужни наши пропали политичари.

Др. Максимовић пребацује многе кривице другима а не каже за себе mea culpa. (Максимовић: признајем). Пала је реч о капитулацији и губитку части, али о томе не може бити реч, него о трансакцији, компромису а то су парламентарна средства, за то је и он свој предлог поднео, и желео би био да је тај предлог дошао са оне стране (указује на патријарха), који је ван странака, па да се сложимо и да радимо. Прихваћа Максимовићеву допуну као бољу, да се упути новом одбору, он је предложио стари одбор из куртоазије. Може лако доћи, још једно питање, које ће заузети једну целу седницу, он је свој предлог поднео, да све мимоиђе а сад: бог вам а душа вам.

С т е в а н Ј о в и ћ. (Говор г. Ст. Јовића донећемо засебно у целости што пре.)

Др. И л и ј а В у ч е т и ћ у подужем говору рекао је у главноме ово: Кад се пре 10 дана отпочела генерална дебата, референт је мирно и објективно реферисао о поднетом предлогу, па је тим трагом пошао и говорник, но за 8 седница, узела је дебата други правац и много је што шта речено, што не спада на ствар. Приговара Станковићу, што је баш он њему (Вучетићу) пребацио, да је генералну дебату свео у специјалну, а то је баш учинио сам г. Станковић. Говорници из оне странке постали су агресивни у нападању. Да би се саветовања ускорила, она странка пружену руку одбила. — Од оне стране је пала реч и то из уста посланика Црепајског, која се никад не би смела чути у овом сабору, а то је, да је дозвољено комесарство и у нашем св. синоду. То су требали одунда одбити (Гласови: с оне стране: није нико ни слушао!). У нашим саборима се протестовало противу тога а он сад дозвољава!

За тим се брани од прекора г. Станковића, који је рекао, да Вучетић не би требао да буде противу предложеног предлога, јер је и он био члан одбора 15-рице, па вели, да је истина био и неке партије имао и да изради по уговореном начелу, али када се под председништвом Њег. Светости одржала заједничка конференција и када се од свију основних тачака одустало, противу чега је он (Вучетић) сам био, то му није остало друго, него оставити одбор и бранити своје становиште у јавности. И зато је он баш конзеквентан а не неконзеквентан остао. Зато није оправдан прекор г. М. Грбића, што велим, да сам звонио на ларму а ватре нисам ни видео. Ја сам ватру видео, и зато сам почео да радим; за тај мој рад још су ми рекли да благо пишем а не да звоним на ларму.

На приговор Максимовићев, да борбу није требало износити на сокак, одговара, да није ни ношена на сокак, него су се бирачки зборови држали, где је заступљен цвет интелигенције, и то је за похвалу, кад се народ интересира за јавне послове; у општинама се није могло протестовати, јер је било забрањено, а ако је Максимовић против борбе на сокаку, зашто је сам ишао на збор у Суботици? По том је и о н износио борбу на сокак, а овамо је осуђује.

Ја никад нисам нападао ни на хијерархију ни на Њ. Светост, нити нападаје одобравам; Максимовић није прочитао моје чланке: јерархија и народ, јер да их је прочитао, не би могао таково шта рећи; ако му докажу ма само један нападај, он ће јавно молити за опроштење, у противном случају, нека он повуче речи. Он (Вучетић) се ограђује противу подметања.

На приговоре дра Т. Недељковића, као да су ови јунаци, кад треба устајати на хијерархију, а кад се ваља борити противу владе, они се уклањају, вели да није истина; јер ова је странка показала и у саборском одбору, док је тамо била и на земаљском сабору, да се и знала и умела борити и противу владе, и г. 1885. у адреси жалио се сабор Његовом Величанству противу повреде автономије; ту адресу потписали су онда 54 посланика, од којих их је сад на сабору 13, па су 12 на овој страни а само један, Јустин Коњовић, отишао је међу клерикалце. Ми смо дакле бранили автономију а не Тоша Недељковић и та странка (клерикали). Није истина, да је решкрипт неуставан, као што рече Н. Максимовић, јер је уставним путем донесен, само што је октроичан. Др. Ника Максимовић је и то рекао, да ће он бити тужитељ противу нас, а ено се сам ставио на оптуженичку клупу и диже све теже тужбе противу сама себе. Он каже и признаје сам да је радио на незаконитом темељу, па што је радио, кад је знао да је незаконито? За устројство, за које вели, да је било владин диктат, он је био референт и изнео га је као своје а ником није казао да је владин диктат! То је највећа оптужба сама себе. Он је тек прави Јанус са 2 лица, а не Полит, коме је он то неправо добацио!

Да је нужна ревизија наших уредаба, у томе се слажемо сви; но не толико ни ревизија, колико дограђивање чега немамо и поправљање старога. Пориче г. Станковићу, што вели, да и саборски одбор има право иницијативе по вис. рескрипту, има али не за промену устава, јер устројство је наш устав. Максимовићу вели, да је на збору говорио о избору владика и слободном избору патријарха а овде сад ћути, па му довикује: дај, предложи то овде, па ћу те ја оберучке помагати, па ма и на ларму звонио за ту ствар.

Кад би прота био само прота, орган епархијских власти, а не уједно и парох, не би имао ништа противу предложеног именовања.

По закључку синода у Цариграду од 1380. год. кад се уредба sede vacante донела, па новоизабрани митрополит не искаже своје становиште спрам тога, значи да га одобрава. И наш синод није заузео никаквога положаја спрам изборног реда, које је sede vacante донето, те је тако постало правомоћно и не може се више у сумњу доводити (Патријарх: Видићемо може ли). Вучетић: Одговорићу и на то одмах. (Патријарх: Ја сам то само за себе рекао). Вучетић: Онда одустајем. Што је синод 1886. г. донео, не признаје, јер је патријарх био незаконит.

Остаје при своме предлогу, јер друга страна није хтела да прихвати пружену руку. Готов је примити искрену руку споразума обе стране, ако на тај споразум благослов даде Њ. Светост.

Пошто је већ било $2^1/_4$ сата, то председник затвара седницу и заказује идућу за понедељак у 10 сати, у којој ће имати реч још само известилац г. Јосиф Јагић, а по том долази гласање.

СЛОВЕНСТВО.

Истра. Градски магистрат у Трсту закључио је после бурне седнице, да се поведе строга истрага против оних учитеља, који шире Словенштину. Уједно је изразио укор словенским свештеницима, који се боре за права словенскога и хрватскога народа у Истри, који је у огромној већини; а у самој околини Трста, живе све сами Словенци. Тако је у уставној Аустрији!

Далмација. У Обровцу на Аранђелов дан умрло је Душан Кнежевић, у најлепшем добу своје младости. Био је ђак VII-ог гимн. разреда. Ватрен и одушевљен Србин, обећавао је много своме народу, којег је жарко љубио. Био је стални сарадник „Голуб“-а и „Невен“-а. Лака му била црна земља!

Галиција. Прошлог петка почела је у Краковy судска расправа против Хендигера, проф. философије, који је пролетос писао петроградској полицији неколико писама, сумњичећи и окривљујући многе познате и угледне личности из Варшаве, да справљају атентат на руског цара. Петроградска полиција уверила се, да је то прости клеветник, који је хтео за новце да упропашћује невине људе, те је јавила целу ствар аустријској влади, која је Хендигера затворила и сад он одговара пред судом за своја злочинства. Публика у великом броју посећује расправе и јавно и гласно изражује своје гнушање против безбожног професора.

Вести из места и са стране.

Добротворна задруга Српкиња у Вуковару. Вредне чланице Српкиње овог друштва од неколико дана сакупљају се у кући председнице гђе Пауновић, те шију одела за сиромашне ученице месне српске школе, која ће им се даривати кад се први пут причесте.

Девојачко друштво. „Бапаћанин“ јавља; У споразуму са овдашњим учитељем г. М. Косићем, отпочело је овдашње срп. девојачко друштво свој рад. Утврђено је, да се друштво састаје једанпут у седмици, те да уз читање проучава српски језик, књижевност и повесницу. Први је састанак био прошашње недеље, на Аранђелов дан.

Нови чланови „Српске књижевне задруге“. Код г. Милоша Рајића, свештеника у Сивцу, уписали су се ови чланови г. г.: Младен Јовановић, Софија Рајић за свога унука Ђорђа Зубковића, Шандор Поповић, Душан Пејић, Јелица Мајска, Паја Мајски, Душан Теодоровић, Ника Теодоровић, Милан Рајић, Матија Мајски, Душан Вртунски, Сава Аланов, Радован Ђурић, Јаша Цвејанов, Трива Калић, Милан Мокић и Сава Лесковац. Свега 17 чланова, а сви по 3 фор. Платили свега 51 фор.

Кратке вести. Султан је потписао консуларну конвенцију, коју су склопиле српска и турска влада. — „Српска књиж. задруга“ у Београду скупила је од уписивања у чланство и од добровољних прилога за пет месеци 10.000 фор. по падати се, да ће се ова свота подвоструччити, ако сви скупљачи пошаљу обећане новце до Божића.

Културне и књижевне белешке.

Руски споменик. Руски цар изразио је жељу, да се руским војницима, који су погинули год. 1877-78. у руско-турском рату подигне споменик у Сан-Стефану а пред самим Цариградом, док је дошла победоносна руска војска. Академику Суслову поверено је, да изради пројект, а архитекту Бозарову, да изведе архитектске радње. Ми смо о овоме споменику још једном говорили, но с почетка турска влада није хтела допустити, да се овај споменик подигне, тим више, што ће се на врх споменика видити златан крст. Сад је попустила и тако за кратко време блистаће златни крст са споменика руских бораца, који падоше за веру и слободу балканских народа на спрам полумесеца, које га наместише на високој мунари Аја-Софије, тог некада божјег, православног храма!

Карлов мост у Прагу. Стародревни овај мост у чешкој престоници, којег је саградио Карло IV., а којег су преклане порушили вали Влтаве, опет је поправљен. Свечаности отварања моста присуствовале су најотменије личности.

Амерички фотографи у Русији. Из Америке приспели су неколико фотографа у Москву, који су тамо нарочито дошли да фотографишу положај и знаменитости Москве за светску изложбу у Чикагу. Највеће звоно на свету „цар-звоно“ (царколокол, намеравају амерички уметници да израде у алабастеру и да изложе у одељку за уметност. Модел од алабастера биће два пута већи од оригинала.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

(Стигао 16. новембра у 5 сахата после подне.)

Карловци. Са већином од два гласа усвојен „јединствени статут“ за основу, специјалне расправе. Радикали уложили ограду, тражећи по саборском устројству већину од две трећине укупних гласова, али је већина није примила. За предлог су гласали сви клерикали и четир владике свега њих 37, а против њега сва опозиција са 35 гласова.

Дописница уредништва.

Непознати у Ст. А. Ни брзојави, ни писма без потписа не уврштују се у „Заставу“.

М. у Б. Овај примисмо, а пређашњег вашега чланка нисмо примили.

В. у Л. Прва половина је с другом половином у опреци.

Д. у К. Није досљедно.

Властник: Славко Свет. Милетић. Главни уредник: др. Јован Пачу. Одговорни уредник: Ђорђе Бакаловић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Н. Саду.